

Говоров Є. М.

ORCID 0000-0002-3059-9320

Кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри технологічної освіти та інформатики
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: virastyk_v@ukr.net

Шульга О. М.

ORCID 0000-0002-2640-2740

Старший викладач кафедри технологічної освіти та інформатики
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: shulga1794@gmail.com

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ТЕХНОЛОГІЙ

Згідно Концепції технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів (автори О. Коберник та В. Сидоренко), шлях до високої технологічної культури, на думку авторів, лежить через ефективну технологічну освіту [1].

Технологічна освіта підростаючого покоління на порозі третього тисячоліття, акцентують розробники Концепції, стала необхідною складовою загальної середньої освіти, необхідною умовою цілісного й гармонійного розвитку особистості. Автори зазначають що високий рівень освіченості може бути досягнутий тільки за умови високого рівня мотивації особистості. Тому технологічна освіта передбачає перехід від предметного до проблемно орієнтованого навчання. Проаналізувавши основні положення даного документу ми дійшли висновку, що і майбутніх учителів технологій на етапі підготовки до професійної діяльності, а саме при вивченні предметів технологічного напрямку, необхідно готувати в сучасній парадигмі технологічної освіти. Зокрема слід стимулювати їх творчу активність, використовуючи проблемне навчання та його різновид – проектну діяльність. Також ми зазначили, що необхідно звернути увагу на такий вид діяльності студентів, як самостійна робота. По-перше сучасні навчальні програми передбачають значну кількість часу, що відводиться на вивчення предмету, саме на самостійну роботу. По-друге самостійна діяльність в поєднанні з проблемним навчанням є потужним стимулюючим засобом для творчої активності студентів, формуванню їх фахових компетенцій, джерелом для розвитку здібностей.

Мета роботи – розкрити сутність поняття «творчість», «творча активність», аргументувати необхідність її стимулювання при фаховій підготовці студентів, проаналізувати шляхи розвитку творчої активності, як важливий чинник формування фахових компетентностей студентів у системі вищої освіти.

Методологія. Систематизація й теоретичне осмислення наукових публікацій, аналіз наукової та навчальної літератури, інтернет-джерел, розкриття основних дефініцій досліджуваної проблеми, узагальнення та уточнення ідей науковців.

Наукова новизна. Полягає у приділенні підвищеної уваги до творчої активності студентів на заняттях технологічного напрямку, впровадження ролі самостійної та проектної діяльності як одного з характерних чинників, що впливають на формування оптимальних умов для розвитку здібностей та формування фахових компетентностей майбутнього фахівця при навчанні в закладах вищої освіти.

Висновки. При написанні нашої роботи ми дійшли висновку, що навчальний процес можна розуміти як вид пізнання, чи діяльність студентів, яка значною мірою може бути організована та інтерпретована як творча діяльність. Розкриваючи рівні активності особистості (репродуктивно-наслідувальний, пошуково-виконавський і рівень творчої активності), ми прийшли до висновку, що вони повинні бути обов'язково враховані при

організації навчальної діяльності та орієнтувати викладача до індивідуального підходу при роботі з студентами. Оптимальними методами стимулювання творчої активності є методи, що дозволяють активізувати навчальну діяльність студентів і здійснювати інтенсифікацію навчального процесу. Ми виділили самостійну роботу студентів яка є дієвим засобом розвитку творчої активності учнів. Проаналізували теоретичні основи сутності самостійної роботи та її види. Найкраще з нашої точки зору для реалізації творчого потенціалу студентів слугують саме творчі самостійні роботи (проекти), або проектне навчання. Метод проектів, як найкраще стимулює творчу активність студентів на заняттях з дисциплін технологічного напрямку. Крім того, результатом включення студентів у процес творчості можуть бути і новоутворення особистості, їх творчі здібності, та сформовані фахові компетентності.

Ключові слова: творчість, творча активність, самостійна діяльність.

Постановка проблеми. Проблема розвитку творчої активності особистості є одним з складних питань, як у філософії, так і в психології, педагогіці та дидактиці. Складність цієї проблеми обумовлена наявністю великої кількості специфічних факторів, що визначають природу виникнення творчості та прагнення до активності особистості. До таких факторів відносять індивідуальні особливості особистості, творчі здібності і прояв активності індивіда в процесі діяльності. Особливу увагу потрібно приділяти практичній стороні творчої діяльності індивіда, реалізації його творчих задумів, проектів, ідей, прагнень, при цьому розглядається необхідність активності суб'єкта у творчому процесі, тому багато дослідників застосовують термін «творча активність» особистості.

Мета роботи – розкрити сутність поняття «творчість», «творча активність», аргументувати необхідність її стимулювання при фаховій підготовці студентів, проаналізувати шляхи розвитку творчої активності, як важливий чинник формування фахових компетентностей студентів у системі вищої освіти.

Методологія. Систематизація й теоретичне осмислення наукових публікацій, аналіз наукової та навчальної літератури, інтернет-джерел, розкриття основних дефініцій досліджуваної проблеми, узагальнення та уточнення ідей науковців.

Перш за все, творча активність розуміється як активність людини в тому чи іншому виді творчості (науковій, технічній, художній та ін.). Залежно від цього активність набуває істотних ознак та специфічних особливостей, характерних саме цій діяльності.

У філософському плані творчість виступає як форма пізнання об'єктивної дійсності. Вона є найважливішою якістю всієї людської діяльності, характеризується пошуком і досягненням чогось істотно нового, неповторністю способів діяльності, її результатів або методів.

Навчальний процес являється по своїй суті одним з видів пізнання, тому діяльність студентів, значною мірою може бути організована та інтерпретована як творча діяльність.

У процесі пізнання збільшується інтелектуальний досвід, те, що спочатку виступає як творчість для студента, перестає нею бути в процесі засвоєння знань та правил діяльності. Отже, «поле творчості» з накопиченням досвіду і професіоналізму звужується, але посилюється його якісна сторона.

Творча активність може проявляється як в межах навчально-пізнавальної діяльності при вивченні конкретного навчального курсу, так і в процесі виховання студентів. При цьому соціально значимим результатом у студентів виступають: вироби, ескізи, малюнки, композиції, предмети декоративно-прикладного мистецтва, курсові та дипломні роботи, дипломні проекти студентів, які виконані на основі знань, умінь і навичок набутих у процесі навчання та мають творчий характер. Крім того, результатом включення студентів у процес творчості можуть бути і новоутворення особистості, її творчі здібності, та розширення поля їх діяльності в житті.

Розглядаючи характер творчої активності у процесі практичної діяльності, можна констатувати, що ця активність характеризується двома взаємопов'язаними компонентами: творчим ставленням студента до даного виду діяльності і результатом творчості, вираженого в продуктах діяльності.

Виходячи з вищезазначеного під творчою активністю розуміється якість діяльності студентів у процесі створення суб'єктивно нового продукту у якій студент вклав свої знання, застосував засвоєні на заняттях вміння та навички в новій для нього ситуації, виявив емоційне ставлення (мотиви, інтерес) до продукту діяльності.

Спираючись на психолого-педагогічну теорію діяльності, дослідники В. Безпалько, В. Ледньов, Г. Щукіна підкреслюють, що ефективне засвоєння знань і способів діяльності передбачає таку організацію пізнавального процесу, при якій навчальний матеріал стає предметом активних дій кожного суб'єкта навчання. Дослідники аналізують такі рівні активності:

1. Репродуктивно-наслідувальна активність, за допомогою якої досвід діяльності накопичується через досвід іншої діяльності. Засвоєння зразків супроводжує людину все життя, але рівень активності тут не достатній.

2. Пошуково-виконавча активність являє собою високий рівень діяльності, оскільки має місце значний рівень самостійності. На цьому рівні не тільки потрібно зрозуміти завдання, а й самому шукати засоби для його виконання.

3. Творча активність є вищим рівнем діяльності, так як сама задача може ставитися студентом, вибираються нові шляхи її виконання

Кожен рівень активності студентів виявляється при виконанні певної дії, яка відповідає конкретним цілям даного етапу процесу навчання майбутніх фахівців.

Розглядаючи етапи навчально-пізнавальної діяльності, дослідники відзначають, що встановлена ієрархічна послідовність рівнів активності, тобто не можна забезпечити більш високий рівень, не сформувавши попередньо більш низький, у послідовному порядку.

Перехід від діяльності на першому рівні активності до другого, від другого до третього визначається за результатами, отриманими на попередньому рівні, тобто ефективністю його реалізації. Всі ці рівні не виключають один одного, а існують як одне ціле, оскільки у репродуктивній діяльності містяться творчі елементи, а творча діяльність неодмінно включає відтворення.

Джерелом творчої активності студентів є, перш за все, інтерес до процесу та результату своєї праці. Зацікавленість студентів процесом і результатом своєї діяльності мають забезпечуватися перш за все власною або суспільною потребою, що рухає як окремого індивіда так і все людство в цілому. Тут ми можемо згадати так зване «проблемне навчання» і науковців таких як Тхоржевський Д. О., Гетта В. Г. та інших, які послідовно дотримувалися в своїх роботах думки про те що саме створення проблемної ситуації як перед суспільством, так і перед окремим індивідом стимулює активну творчу діяльність. Саме проблема в житті людини і спонукає її до мобілізації внутрішніх резервів, дає змогу перебороти лінощі, психологічну інерцію, вийти за рамки «зони комфорту», відмовлятися від стандартного вирішення задач, які при виникненні проблемної ситуації можуть бути не ефективними. Якраз при вирішенні проблемних ситуацій людина набуває нових якостей своєї особистості, переходить на новий рівень самоусвідомлення, та усвідомлення себе в системі суспільних зв'язків, свою унікальну роль в у суспільних відносинах. В навчанні це призводить до стимулювання пізнавальної мотивації, усвідомленням набуття знань, що веде до перебудови психологічних процесів сприймання, пам'яті, мислення, уяви. Як відомо, формуванню пізнавальних мотивів сприяють усі засоби удосконалення навчального процесу: оновлення змісту навчальних курсів, модернізація структури занять, налагодження міжпредметних зв'язків, удосконалення методів навчання, розширення форм самостійної роботи студентів [2].

Одним з дієвих засобів активізації творчої діяльності є самостійна робота, що вимагає різного характеру діяльності студентів.

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, при якій заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Згідно з положенням про організацію освітнього процесу співвідношення між часом для аудиторних занять і самостійною роботою студентів денної форми навчання становить від 25% до 75% загального обсягу часу [5].

У сучасній практиці складання навчальних планів превалює тенденція значного збільшення часу відведеного саме на самостійну роботу. Така тенденція тим більше вимагає підвищеної уваги до такої форми навчального процесу як самостійна робота.

На сьогодні в дидактиці не вироблений єдиний підхід до визначення поняття «самостійна робота», проте її сутність можна виразити в наступному визначенні. Під самостійною роботою студентів ми розуміємо особливий тип фронтальної, групової або індивідуальної роботи студентів, який проводиться під керівництвом викладача (а також без його керівництва), що характеризується високою активністю протікання пізнавальних процесів (пам'яті, уяви, мислення), що є педагогічним засобом підвищення ефективності процесу навчання і підготовки студентів до самостійного використання своїх знань.

Проаналізуємо теоретичні основи сутності самостійної роботи та її видів:

– самостійні роботи за зразком (інструкцією), рівень самостійності і пізнавальної активності яких не виходить за рамки відтворюючої діяльності;

– реконструктивно-варіативні самостійні роботи, що протікають на рівні перетворення наявного досвіду діяльності і вимагають від студентів деякого пошуку виконання завдання;

– творчі самостійні роботи (проекти), що передбачають повну самостійність у відтворенні принципово нових для студентів знань, цінностей матеріальної та духовної культури.

Найкраще з нашої точки зору для реалізації творчого потенціалу студентів слугують саме творчі самостійні роботи (проекти), або проєктне навчання.

У дослідженнях, присвячених проблемі підготовки майбутнього вчителя до творчої педагогічної діяльності особливого значення надається організації науково-дослідної роботи студентів (О. Мороз, В. Сластьонін, Н. Філіпенко), формуванню в них умінь проєктувати, конструювати [4].

За визначенням Buck Institute for Education, проєктне навчання – це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички. [3].

Проєктна діяльність є з'єднувальною ланкою між теорією і практикою в освіті. Умовою оволодіння проєктної діяльності виступають предметні дії та вміння, за допомогою яких вони здійснюються. Характерною особливістю є її доступність для студентів з різним рівнем підготовки.

Зміст проєктного процесу відповідає умові – етичного, інтелектуального і фізичного розвитку, так як відбувається у формі пошуку вирішення окремих (конкретних), так і відомих загальнолюдських проблем. Специфіка конкретної проєктної діяльності регламентує необхідність оволодіння відповідними навичками й уміннями. Результатом цього стає творчість, що дозволяє кожному студенту накопичувати творчу енергію і усвідомлювати її необхідність для досягнення життєво важливих цілей.

Тому проєктна діяльність цінна різноманіттям предметного змісту, так як включає в себе різні види технічно-творчої діяльності, активно залучаються при цьому міжпредметні зв'язки, фрагментарні знання з різних предметів вивчених раніше, структуруються, набувають реального, а не лише теоретичного значення і форми. При виконанні проєктів студент відчуває себе творцем, а не лише спостерігачем і користувачем чужих ідей, винаходів, технічних об'єктів. Значно зростає впевненість в своїй силі та можливостях, мотивуючи при цьому до подальшого навчання, пізнання та самовдосконалення.

Висновки. При написанні нашої роботи ми дійшли висновку, що навчальний процес можна розуміти як вид пізнання, чи діяльність студентів, яка значною мірою може бути організована та інтерпретована як творча діяльність. Ми виділили самостійну роботу студентів, яка є дієвим засобом розвитку творчої активності учнів. Проаналізували теоретичні основи сутності самостійної роботи та її види. Ми дійшли висновку, що найкраще з нашої точки зору для реалізації творчого потенціалу студентів слугують саме творчі самостійні роботи (проєкти), або проєктне навчання. Метод проєктів – метод, що як найкраще стимулює творчу активність студентів на заняттях з дисциплін технологічного напрямку.

References

1. Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України. URL : <http://www.rer.ptosvita.org> (дата звернення 11.02.2021).
Konceptsiia tekhnolohichnoi osvity uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv Ukrainy [The concept of technological education of students of secondary schools of Ukraine]. Retrieved from : <http://www.rer.ptosvita.org>.
2. Кучер У. В. Розвиток творчого потенціалу студентів [Електронний ресурс]. URL : http://tme.uomo.edu.ua/docs/Dod/2_2010/kucher.pdf (дата звернення 12.02.2021).
Kucher, U. V. Rozvytok tvorchoho potentsialu studentiv [Development of creative potential of students] Retrieved from : http://tme.uomo.edu.ua/docs/Dod/2_2010/kucher.pdf
3. Проєктне навчання: коротко про головне [Електронний ресурс]. URL: <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-kоротко-pro-golovne/> (дата звернення 13.02.2021).
Proektne navchannia: kortko pro holovne [Project training: briefly about the main thing] Retrieved from : <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-kоротко-pro-golovne/>.
4. Професійна підготовка майбутнього викладача як фактор формування його творчого потенціалу [Електронний ресурс]. URL : <http://bit.ly/stpXAg> (дата звернення 14.02.2021).
Profesiina pidhotovka maibutnoho vykladacha yak faktor formuvannia yoho tvorchoho potentsialu [Professional training of the future teacher as a factor of formation his creative potential]. Retrieved from : <http://bit.ly/stpXAg>.
5. Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. URL: <https://drive.google.com/file/d/1trqn0NG5179caOb5mOe94RZJMt6WmpVf/view> (дата звернення 14.02.2021).
Polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu v Natsionalnomu universyteti «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka [Regulations on the organization of the educational process at the T. G. Shevchenko National University «Chrnihiv Collegium»]. Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/1trqn0NG5179caOb5mOe94RZJMt6WmpVf/view>

Hovorov E.

ORCID 0000-0002-3059-9320

PhD in Pedagogical Sciences,
Senior lecturer of Department of Technological Education
and Information Technologies,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: virastyk_v@ukr.net

Shulga O.

ORCID 0000-0002-2640-2740

Senior lecturer of Department of Technological Education
and Information Technologies,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: shulga1794@gmail.com

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE ACTIVITY IN THE STUDY OF TECHNOLOGIES

According to the concept of technology education of students of comprehensive schools (authors O. Kobernyk and V. Sydorenko), the path to high technological culture, in authors' opinion, lies through effective technological education [1]. As the developers of the Concept emphasize, technological education of the younger generation on the threshold of the third millennium has become a necessary component of general Secondary Education, a necessary prerequisite for holistic and harmonious personal development. The authors note that a high level of education can be achieved only if the individual is highly motivated. Therefore, technological education involves the transition from subject-based to problem-oriented learning.

Having analyzed the main provisions of this document, we came to the conclusion that future technology teachers at the stage of preparation for professional activity, namely, when studying technological subjects, should be trained in the modern paradigm of technological education. In particular, it is necessary to stimulate their creative activity using problem-based learning and its type – project activity. We also noted that it is necessary to pay attention to such a type of activity of students as independent study. Firstly, modern curricula provide for a significant amount of time allocated to studying the subject, namely for independent study.

Secondly, independent activity in combination with problem-based learning is a powerful stimulating tool for students' creative activity, the formation of their professional competencies, and a source for the development of abilities.

***The purpose of the work** is to reveal the essence of the concept of «creativity», «creative activity», to argue for the need to stimulate it in the professional training of students, to analyze the ways of developing creative activity as an important factor in the formation of professional competencies of students in the higher education system.*

***Methodology.** Systematization and theoretical understanding of scientific publications, analysis of scientific and educational literature, internet sources, disclosure of the main definitions of the problem under study, generalization and clarification of scientists' ideas.*

***Scientific novelty.** It consists in paying increased attention to the creative activity of students in the technological direction, introducing the role of independent and project activities as one of the characteristic factors influencing the formation of optimal conditions for the development of abilities and the formation of professional competencies of a future specialist when studying in higher education institutions.*

***Conclusions.** When writing our work, we have come to the conclusion that the educational process can be understood as a type of cognition or activity of students, which can largely be organized and interpreted as creative activity. Revealing the levels of personal activity (reproductive-imitative, search-performing and creative activity), we have drawn the conclusion that they must be taken into account when organizing educational activities and orient the teacher to an individual approach while working with students. Optimal methods of stimulating creative activity are methods that allow you to activate the educational activity of students and carry out the intensification of the educational process. We have identified independent study of students, which is an effective means of developing students' creative activity. We have analyzed the theoretical foundations of the essence of independent study and its types. In our opinion, it is creative independent works (projects) or project-based training that serve best to realize the creative potential of students. The project method best stimulates students' creative activity in classes in technological disciplines. In addition, the result of students' participation in the creative process can be a new personality formation, their creative abilities, and formed professional competencies.*

Keywords: *creativity, creative activity, independent study.*

Стаття надійшла до редакції 15.02.2021

Рецензент: доктор історичних наук, професор В. О. Дятлов